

XIV Przegląd Prac Magisterskich z Zakresu Historii Farmacji

Anna Trojanowska

Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów, Polska Akademia Nauk, Warszawa, Polska

Farmacja Polska, ISSN 0014-8261 (print); ISSN 2544-8552 (on-line)

Adres do korespondencji

Anna Trojanowska, Instytut Historii Nauki
im. L. i A. Birkenmajerów, Polska Akademia Nauk,
ul. Nowy Świat 72, 00-330 Warszawa,
e-mail: atrojan990@gmail.com

Źródła finansowania

Nie wskazano źródeł finansowania.

Konflikt interesów

Nie istnieje konflikt interesów.

Otrzymano: 2020.01.20

Zaakceptowano: 2020.01.27

Opublikowano on line: 2020.02.15

DOI

10.32383/farmpol/117991

ORCID

Anna Trojanowska
(ORCID ID: 0000-0003-3870-3679)

Copyright:

© Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne

To jest artykuł o otwartym dostępie,
na licencji CC BY NC

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

XIV Review of Master's Theses in the Field of Pharmacy History

For several years, the Historical Section of the Polish Pharmaceutical Society and Institute for the History of Science Polish Academy of Sciences have organized reviews of master's theses on the field of pharmacy history. This text is a report from this year's Review, at which two master's theses were presented. Karolina Duda from the Medical University of Wrocław discussed the problem of infant mortality in the 19th century. Jarosław Wilczak from the Medical University of Warsaw presented a paper on the beginnings of insulin production in Poland.

Keywords: history of pharmacy, review of master's theses.

© Farm Pol, 2020, 76(1): 25–26

W siedzibie Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego w Warszawie, 17 stycznia 2020 r. odbył się XIV Przegląd Prac Magisterskich z Zakresu Historii Farmacji. Przegląd został zorganizowany przez Polskie Towarzystwo Farmaceutyczne – Ogólnopolską Sekcję Historii Farmacji oraz Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN. Spotkanie poprowadziła dr hab. Anna Trojanowska z Instytutu Historii Nauki PAN. Za stronę organizacyjną odpowiadała dr Elżbieta Rutkowska – sekretarz Ogólnopolskiej Sekcji Historii Farmacji PTFarm.

Od kilku lat zainteresowanie Przeglądem Prac Magisterskich z Zakresu Historii Farmacji niepokojąco się zmniejsza. Tegoroczne spotkanie wypadło bardzo skromnie, na zaprezentowanie swoich prac zdecydowały się tylko dwie osoby, choć początkowo zgłoszeń było więcej. Mgr Karolina Anna Duda przedstawiła pracę „Umieralność niemowląt w XIX w. Analiza przyczyn i próby przeciwdziałania w świetle wybranych tytułów polskiej prasy lekarskiej z lat 1801–1914” (praca została wykonana w Zakładzie Humanistycznych Nauk Wydziału Farmaceutycznego Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu pod opieką naukową prof. dr hab. Bożeny Płonki-Syroki). Przystępując do omówienia swego tematu, mgr Duda wyjaśniła, że współczynnik umieralności niemowląt jest wskaźnikiem charakteryzującym rozwój cywilizacyjny populacji, a w XIX w. większość

państw europejskich zmagala się z bardzo wysokim poziomem tego współczynnika. Od początku XIX w. lekarze zaczęli badać tę niepokojącą tendencję. Autorka przeanalizowała materiały opublikowane na łamach czasopism z zaboru rosyjskiego („Dziennik Zdrowia dla Wszystkich Stanów”, „Tygodnik Lekarski”, „Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego” oraz „Gazetę Lekarską”), austriackiego („Dwutygodnik Medycyny Publicznej” oraz „Przegląd Lekarski”) i pruskiego („Nowiny Lekarskie”) pod kątem wskazanych przez lekarzy przyczyn i sposobów zapobiegania umieralności niemowląt. Wśród wymienianych przyczyn znalazły się: choroby zakaźne, choroby układu oddechowego i przewodu pokarmowego, niewłaściwe żywienie niemowląt, wypadki oraz brak dostępu do fachowej opieki medycznej. Lekarze podejmowali próby walki z problemem polegające na leczeniu występujących chorób, zachęcaniu matek do karmienia piersią czy wprowadzeniu szczepień ochronnych. Wprowadzenie standardu bakteriologii dało nowe możliwości walki z wysoką umieralnością niemowląt. Stosowano np. sterylizację mleka i surowicę przeciwbłoniczą. W końcu XIX w. zdobycze ówczesnej medycyny przyczyniły się do zmniejszenia umieralności niemowląt, dopiero jednak wprowadzenie w połowie XX w. antybiotykoterapii przyniosło znaczącą poprawę.

Autorem drugiego wystąpienia był mgr Jarosław Wilczak, który przedstawił temat: „Insulina w polskich aptekach: historia odkrycia i roli Państwowego Zakładu Higieny oraz Tarchomińskich Zakładów Farmaceutycznych”. Praca została wykonana w Katedrze i Zakładzie Bioanalizy i Analizy Leków Wydziału Farmaceutycznego z Oddziałem Medycyny Laboratoryjnej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Kierunek Farmacja; promotorem pracy była dr hab. Iwona Arabas, prof. PAN.

Mgr Wilczak prześledził historię odkrycia insuliny ze szczególnym uwzględnieniem produkcji insuliny w Polsce, którą rozpoczęto w 1924 r., czyli dwa lata po odkryciu tego hormonu. Dzięki pracom Kazimierza Funka uruchomiono produkcję w Państwowym Zakładzie Higieny. Po odejściu Funka z PZH, prace kontynuował Tomasz Spasowicz, który doprowadził produkcję insuliny do skali przemysłowej. II wojna światowa zahamowała tę działalność. Po wojnie, w 1953 r. wytwarzaniem insuliny zajęły się Tarchomińskie Zakłady Farmaceutyczne, które wkrótce stały się jednym z nielicznych wytwórców insuliny na świecie. Autor przeszukując roczniki statystyczne GUS, zauważył również, że w latach 1920–1970 nie odnotowano danych dotyczących liczby chorych na cukrzycę w Polsce. Brak ten mógł wynikać z niskiej zachorowalności na cukrzycę w tamtym okresie oraz skupieniu się na przeciwdziałaniu chorobom zakaźnym, których obecność była istotnym problemem społecznym. Dodatkowym problemem badawczym mgra Wilczaka było wykazanie znaczenia inżynierii genetycznej i jej wpływu na rozwój produkcji insuliny. Do przygotowania swojej pracy, oprócz

materiałów publikowanych w czasopiśmie, wykorzystał źródła archiwalne oraz przeprowadził wywiad z mgr Krystyną Grodner, która pracowała w TZF przy produkcji insuliny krystalicznej i iniekcji insulinowych.

Obie prezentacje wzbudziły zainteresowanie i zainteresowały zebranych do dyskusji. Rozmawiano m.in. o przyczynach, które sprawiły, że lekarze zwrócili uwagę na zjawisko śmiertelności niemowląt, zastanawiano się także nad różnicami w umieralności dzieci wśród ludności chrześcijańskiej i żydowskiej, wpływem tradycji na opiekę nad niemowlęciem. Zainteresowanie wzbudził również drugi temat prezentacji, a zwłaszcza produkcja insuliny w Polsce w okresie międzywojennym i postać Tomasza Spasowicza, który przejmując po Funku prace nad insuliną, doprowadził produkcję na taką skalę, że w latach 30. XX w. polska insulina była sprzedawana za granicę. Mimo tego sukcesu Spasowicz jest postacią słabo znaną wśród historyków farmacji. Wydaje się też, że farmacja przemysłowa, która może pokazać przełożenie osiągnięć teoretycznych na praktykę, jest zagadnieniem mniej popularnym i rzadko podejmowanym w pracach historycznych. Nie była również poruszana na przeglądach.

Ożywiona dyskusja i pytania do autorów oraz kwestie, które na gorąco nasunęły się po wysłuchaniu prezentacji wskazują, że i tym razem wystąpienia dotyczyły interesujących i ważnych dla historii farmacji i nauk medycznych problemów. A spoglądając wstecz na tematy prezentowane podczas przeglądów można dostrzec, że ulegały one zmianie. Jeszcze kilka lat temu często wybieranym tematem była historia aptekarstwa, omawiano zabytkowe apteki, rody aptekarskie, pojawiały się również prace dotyczące historii czasopiśmiennictwa fachowego, zielników i manualów aptecznych, historii leków i roślin leczniczych. Ciekawych tematów więc nie brakuje, a jak wynika z rozmów z promotorami, zmniejszająca się liczba uczestników przeglądów nie jest spowodowana tylko tym, że prac magisterskich z zakresu historii farmacji powstaje coraz mniej. Prace, i to dobre, powstają, jednak nie wszyscy autorzy decydują się na przyjazd na przegląd do Warszawy. W porównaniu z innymi konkursami prac magisterskich dla farmaceutów przegląd nie oferuje atrakcyjnych nagród, a autor pracy może jedynie liczyć na zainteresowanie nielicznej garstki entuzjastów i satysfakcję z ciekawej i dobrze napisanej pracy. Organizatorzy zastanawiali się nad rozszerzeniem formuły przeglądu. Być może należy zaprosić do udziału absolwentów innych wydziałów, np. Nauki o Zdrowiu, a może należy też postarać się o środki, które pozwoliłyby na uatrakcyjnienie kolejnych przeglądów.

Na zakończenie spotkania autorom prezentacji wręczono dyplomy od organizatorów oraz nagrody książkowe („Medycyna polskiego pogranicza II Rzeczypospolitej 1918–1939”, red. naukowa, B. Urbanek, Wydawnictwo IHN PAN, Warszawa 2018.). Dyplomy uznania z mottem *De pharmacia bene meritis* wręczono również promotorom.